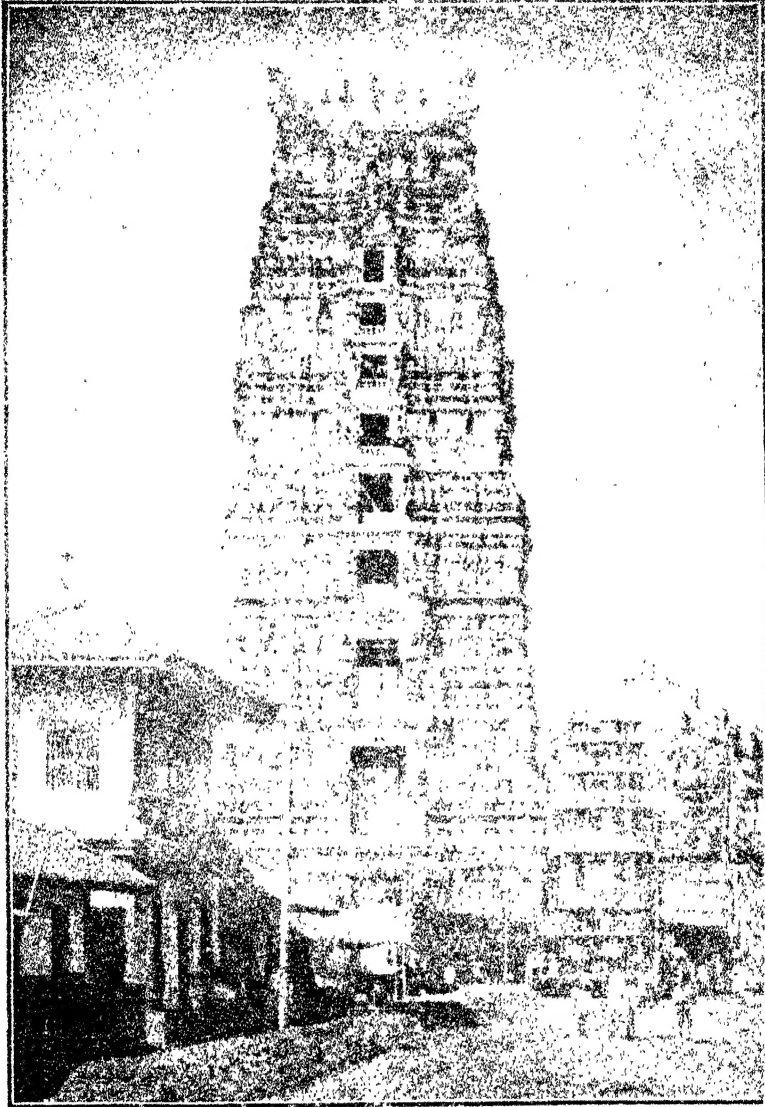

7692

చింతామనస్సునామ

[నామ సంకీర్తనం]

సంకీర్తనా నామ: — ఏడిద వేంకటరావుగారు

సంపుటము ౨)

(సంచిక ౨

విషయసూచిక

1	ప్రబోధము—	౧౯౪
	శ్రీ అనుమల వేంకటేశ్వరవిగాడ	
2	పత్రికాస్వీకారము—	౧౯౬
	సంపాదకుడు	
3	శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారి జీవితము—	౧౯౭
	శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరమణగారు బి. యే.	
4	పంచరత్నములు—	౧౯౮
	శ్రీ శేషరపు వేంకటా స్త్రీకాడు	
5	ఋతుమాల—	౨౦౦
	శ్రీ బాలూరి తులశమ్మగారు	
6	పింగళి సూరనార్యుడు—	౨౦౨
	చిలుకూరి నారాయణరావుగారు ఎం. ఏ. ఎల్. టి.	
7	ఆంధ్రీకృతపుస్తకాణవిలాసము—	౨౦౫
	కీ. శే. వంధూనిమూర్తిరాజుగారు బి. యే.	
8	శయభియ్యతులూకే అన్కపల్లినర్కాదుకళింగ—	౨౦౮
9	పురుటవగై రావరగణాలు—పూసపాటివారికివచ్చినవయినం—	౨౨౦
10	పూర్వశాసనములు—	౨౨౧

ప్రబోధము

[అనుముల వేంకటేశ్వరకవిగారు]

గీ. ఇతరులె, “ఇటాలియన్-ఆఫ్-దియూస్” అటంచు
ముద్దుసూరగ మోహంపు మొలకయైన
స్వీయ భాషను, ఏడనాడి వేరుభాష
కట్టు సాచెద వేలరో? వెట్టియాంధ్ర!

క. పోయిగింట భుల్లగురయె
మురిపెంచికుననియె? యదియ ముఖ్యము నంప
త్కరమనియె? యేమనియె?
పరభాషయె చదివె దది విఫలమె యాంధ్రా!

నీ. ఒకనాటి సుఖముకై యొకలమ్ము కొనుటది
క్షణికమే గాని శాశ్వతము గాదు;
యెంత కష్టించిన నేనియు స్వీయ భా
షల నల్పు గౌరవం బలరఁబోదు;
పరభాష యనడి సంబరమె కాని తదీయ
వ్యయభార మింతంత యవగరాదు;
నాడు నాటికిని యన్యాయంబె కడకొక్క
యల్పుని యాచారమైన లేదు;

తవిలివన్నాళ్ళు బాసిన తనమె చావు
గడకునైన వ్యతంత్రంబు కానరాదు;
ఏమి ముఖమని పరభాష కేగదీవు?
చాలు! నిశ్చయ నీవృత్తి జరుపు మోల్కభా!

డి. అన్నియు సున్నజేసి, ముఖ

మన్నది గంగను గల్పి, నిద్రరా
మన్నను మాని, నీరయిన
మెక్కడ గుక్కెడు లేక యాంధ్ర భా
హాన్నతికై కృషిన్ సలుపు
మత్తముఁ డొక్కడె యాంధ్రుఁడన్న; లే
కున్నను వాని జన్మరిక
నుంపి ప్రయోజనమేమి యాంధ్రుఁడా!

పీ. నీభాషలో గ్రంథ నిలయమ్మో బాడఁగన్నఁ
జేనైన సాయమ్మో జేయవలయు;
నీభాషలో పుస్తకాభావమైన నే
చేనియుఁ బూచి రచింపవలయు;
నీభాషలోఁగవి—నినుఁగాంచవచ్చు—
యెదురేగి కడుగొరింపవలయు;
నీభాషలోఁ బ్రతికా భాషణంబేడి
యుండిన నభిమాన మురపవలయు;

నీకులాచారమిది—యిది నీదుభాష
యనిన యంతన చెవిగోసికొనఁగ వలయు;
నంఘమునకయి ప్రాణంబు సైతమియఁ
జలకు వంతటి పట్టు గావలయు వాల్మీకి!

పత్రికా స్వీకారము

4 సత్యాగ్రహ

ఇదియొక వారపత్రిక. ఏలూరు నుండి వెలువడుచున్నది. తొలుదొలుత నీ పత్రిక “పల్లెటూరు” అనుపేర శనివారపు సుబ్బారావుగారి సంపాదకత్వమున నిడద వోలునుండి బయలుదేరినది. పల్లెటూరు పట్టణవాసమున కేగివసోడనే సత్యాగ్రహి అయినది. సంపాదకులు మారివసోడనే నామ రూపములు కూడ మారినవి. దీని సంపాదకులు ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమున కేగుటయు అచ్చటవారి అస్వస్థతయు వారి కార్యదీక్షయు ఆంధ్రలో విదితములే! స్వరాజ్య వాదుల పక్షమున మూపురమున కొంతకాలము ప్రకటించబడిన భమిడిపాటి సత్యనారాయణగారి స్వతంత్ర తత్తువాత సంతతివ్రముగ వ్రాయు పత్రిక ఇదియ. కాని స్వతంత్రుని మాదిరి ఆచార్యులుగారు హాస్యా వ్పనులు గాకుండుదురగాత. సంవత్సరచందా రు 4-0-0 లు వలయువారు ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులుగారు సంపాదకులు సత్యాగ్రహి, ఏలూరు కశ్శిమగోదావరిజిల్లా అని వ్రాసిన స్థలముగలదు.

5 ఆంధ్రరాష్ట్రము

మౌనమును శ్రీచక్రవాయి రామజగవతి ఎన్నిగారు దీనికి సంపాదకులు. ఇది మారాఠీము హింద్రవరము నుండియే వారమున కొకనాటి వెలువడుచున్నది. శ్రీచక్రగారిక గ్రంథమాలను స్థాపించి

యు “జగవతి” పేరట నొక పత్రికను ప్రకటించియు కొంతకాలము భాషాసేవ చేసి యున్నారు. పెద్దాపుర సంస్థానచరిత్రమును తొలుత వ్రాసినది వీరే.

స్వరాజ్యపార్టీ వారికి ఆంధ్ర “స్వరాజ్య” పత్రికయు జన్మింపవలయువారికి “నమిదర్శిని” పత్రికయు కువలక్షణము అల్లరిలో ప్రచారము నలుపునుండ నేమమటల దీనిని ప్రారంభించి యథోచితపక్షమునకు ప్రచారము చేయు పత్రిక లేదను కొరతను మూర్ఖులు దీర్చిరి. తమమూమ మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారి కొఱకు అడివి శంకర రావుగారి పత్రికాప్రకటనము నందు శ్రీచక్రగారికన్న పేరురెట్టెక్కువ శ్రద్ధ తీసికొనకుండ నుండరనియు, స్వరాజ్యపార్టీ వారు నిరసించిన కొలదిని హెచ్చేది మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారి గౌరవము. జన్మింపవలంబులు అనుకూలముగ ప్రచారము నలిపినకొలది క్షీణింపగలదనియు మామతము.

పత్రికకు ఆంధ్రరాష్ట్రముని పేరిడుటచే నీఎన్నికల అనంతరము కొడువ పత్రికలమాదిరి నాగిపోక తనధోరగాను మార్చి ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక రాష్ట్రము వస్తువలయునను సక్రమాందోళనము నలిపి తననామము సార్థకము గావించుకొనుగాత. వలయువారు, ఆంధ్రరాష్ట్రము రాజమహేంద్రవరము తూర్పుగోదావరిజిల్లా అని వ్రాయవలెను, సంవత్సరచందా రు 4 లు.

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారి జీవితము

[విడుదలైన వేంకటరమణగారు వి. యే]

(గతపండి కానుబంధము)

త్రాణ్యనిఘంటు:—ఇది గుండ్ల లండను నాచంద్రార్థముగ తన నామమును స్మరించునట్లు, నిరుపమానముగు భాషాసేవ నొనరించిన ఛార్లెస్ ఫిలిపుబ్రౌను (Charles Phillip Brown) దొరవారిచే రచియింపబడి క్రీ. శ. 1852 సంవత్సరమున ప్రకటింపబడినది. ఈ దొరవారు తెలుగునకు నింగ్లీషుకు నింగ్లీషునకుఁ దెలుగును రెండు విధములుగ నీ నిఘంటువులను రచించినారు. ఇంటియకాక వీరనేకాపూర్వార్థ గ్రంథములు సంపాదన మొనర్చి, సుప్రసిద్ధ కావ్యములకుఁ దీక్షలువ్రాయించి బహుభాషాసేదులై విలసిల్లిరి. వీరి నిఘంటువులో తత్సమతత్వవాది పదములేకాక, వ్యావహారిక భాషాపదములు గన్యనేకభాషాపదములు గూడ నిచ్చియున్నారు. దీని నేడుగూడ మనవా రుపయోగించుచున్నారు.

దీని తరువాతిది చిన్నయసూరిగారి యక్షరగుచ్ఛము (చిన్నయసూరిగారి యనంపూర్ణ నిఘంటువులోని భాగములు తరువాత సీతారామాచార్యులగారు మొదలగు పండితు లచ్చువేయించిరి. వానికే యక్షరగుచ్ఛములని పేరు)

సీతారామాచార్యులువారు నిఘంటువు రచించునాటికి గల తెలుగు నిఘంటువులివియ. కాని పద్య నిఘంటువులలో గొన్ని వాతెఱుంగనే యెఱుంగరు. అది క్రీ. శ. 1867 సంవత్సరము. ఆకాలమున నిప్పటివలె ప్రభుత్వమువారు గ్రంథ సంపాదనమునకై పండితుల సంఘి, యాగ్రంథములఁ బ్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున (The Government Oriental Manuscript Library) జేర్చలేదు. ఇప్పటివలె ప్రాచీన వస్తు పరిశోధన మువ్వుడు జరుగలేదు. ఇన్ని ప్రాచీన గ్రంథములు బయలుపెడలలేదు. ఇన్ని సౌకర్యములాకాలమున లేకపోయినవి. గ్రంథసంపాదనమునకై యాచార్యులవారెంత శ్రమ పడినది యాచార్యులవారే తమ నిఘంటువు ప్రీతికలో నుదాహరించినారు. కాని యిచ్చట నెక్కమాటమాత్రము చెప్పువలసియున్నది. ఆచార్యులవారి నిఘంటువున లేని కొంత వనజాలముం బట్టియ, వారు కొంతమంది తెలుగు శాస్త్రులకు నిమిషించిన స్తానములను దట్టియు, వారు తమకు ముందుఁగల నిఘంటుక ర్తల సాహాయ్యము చేతనే తమ నిఘంటువు రచించినట్లును,

వారు వ్యయముగ, తమకు ముందుగల నిఘంటుకర్తలు చనువని తెలుగు కావ్యములఁ జదివి, వారి నుపయోగించ లేదనియు స్పష్టముగాక మానదు. ఇందులకు దాహరణలుగ శైవకపు గ్రంథములు మనము తీసికొనవచ్చును. తెలుగుదేశపు శైవకపులలో నగ్రగణ్యులగు, దక్షిణ హిందూదేశమున జన్మించిన సుప్రసిద్ధ శైవకపులలో నొకఁడును నగు పాల్కురికి సోమనారాయణుని గ్రంథములఁ గొన్ని వీరుడ హరించెడు, నీకవిని నైదవతరగతి క్రిందఁ జేర్చి, తమ కలితీలనాశక్తి వెల్లడించినారు. ఈకవి రచించినఁ బండితారాధ్యపతిరమునందును, బసవపురాణమునందును నాచార్యులవారి నిఘంటువున లేనివి పదములు వందలుండును. దీనిఁబట్టిమాడ, యీగ్రంథము లాకాలమున గూడ నున్నను నాచార్యులవా రిదివఱకు నిఘంటుకర్తలువాసిన పదములనే సాధ్యమైంశవరకుఁ దీసికొని వానిఁ గూర్చి మఱి మేమియుఁ జేసినారు కాదు.

అంతమాత్రముచే నాచార్యులవారు చేసినదేమియుఁ జెప్ప నవసరములేదని యనుకొనుట పొరపాటు. ఆచార్యులవారు తమకు ముందు గల నిఘంటువులకు మెఱుగుపెట్టినట్లు తమనిఘంటువును రచించిరి. కావున వారుచేసినది ఘనకార్యమనుటకు నందియములేదు.

శబ్దరత్నాకరము నేడునునకుఁగలిగిన నిఘంటువు లన్నిటిలోను మేలైనది యెఱుఁగు, దినదినాభివృద్ధిఁగాంచుచున్న భాషాతత్వవిచారణగల మనభాషకు నీది తోడ్పడజాలకున్నది. ఏలయునఁ బొల్లింకివలె గాక నేడు మనవారిలోఁ గొందఱు భాషాతత్వజ్ఞానావరాములై యున్నారు. శబ్దరత్నాకరమునందు, శబ్దప్రకృతులు గాని, ఆశబ్ద మే ధాతువునుండి జరించినవోయ్యట్టివిషయములుగాని, తెలుగునకును, తుల్యప్రభవములగు ద్రావిడాది భాషలలో నట్టిసంబంధమున్నవో యెఱుఁగుటకుఁ గాని, సామగ్రిలేదు. నేడు వెలువడుచున్న ప్రాచీనకావ్యములలోనున్న యనేక పదములందులేవు. ఒకవేళ నచ్చట నైన నున్నను దానికి వివరీతార్థము నిచ్చుచుండును. కావున శబ్దరత్నాకరము పైయట్లుపై నాంగ్లేయభాషలో (Sabda Ratnakaram A Comprehensive Telugu Dictionary) అనియున్నను, పుణఃపూరి

కృద్ధిగాంచుచున్న సేటి మన భాషావాఙ్మయ వ్యవస్థలకు నూత్రమిది యెంశమాత్రము సమగ్రమగు నిఘంటువు కాదనుమాట విశ్చయము.

సీతారామాచార్యుల వారి నిఘంటువు వెలువడినతెనుక కొన్ని యచ్చతెలుగుబదముల నిఘంటువులు బయలుపెడలినవి. వానిలోఁ బ్రగిరాల జగన్నాథకవి

గారిచేతను గురుబాడ శ్రీరామమూర్తి
పంతులుగారిచేతను రచియింపబడిన ఆంధ్ర
పదపాణిజాతమున, శ్రీ కొట్ర లక్ష్మీనా
రాయణశాస్త్రులవారిచే రచియింపబడిన
లక్ష్మీనారాయణీయ మను శుద్ధాంధ్రప
ర్యాయపద నిఘంటువును ముఖ్యముగా
బోధనాదగినవి. ఇవియైతము గొన్ని నూ
తనములగు పదముల నే యొనంగునుగాని
యంతకంటె భాషాతత్వశాస్త్రజ్ఞుల కుప
యోగింపనేరవు. ఇవియేకాక బ్రహ్మశ్రీ
మహాకాళి సుభాషారాయణుగారు రచిం
చిన శబ్దార్థచంద్రికయు, పాలూరి శంకర
నారాయణశ్రేష్ఠిగారు రచించిన యాం
ధ్రాంధ్రీయభాషానిఘంటువులును దేశము
పం దున్నవి.

ఇన్ని నిఘంటువులున్నను, ప్రమా
ణముగ నిఘంటువు సేసు మనకుగలిగినది
సీతారామాచార్యులవారి నిఘంటువే య
నట చర్చితచర్చణముగను.

పై నిఘంటువులలోని లోపములను
నివారించి నూతనభాషావాఙ్మయవ్యవస్థ
లకుఁ బోడ్పడెను సమగ్రముగ నొక
బృహత్సాంధ్రనిఘంటువును శ్రీమూర్తారా
యాంధ్రనిఘంటువు అను పేరిట సభిన
వాంధ్రభోజాలనబరగిన శ్రీ పీఠికాపురా
ధీశ్వరులు గచియింపింప నిప్పటి కేడినిమిది
యేండ్లక్రిందనే ప్రారంభించినారట. కాని
యంతవఱకు నొక్కసంపుటమైన వెలువడ
లేదు. అట్టి విపులాంధ్రనిఘంటు వాంఛు
లకు లభించుభాగ్యమెన్నడుకలుగునోగదా!

అన్న వ ర ము

శ్రీ సత్య నా రాయణ స్తవ ము

పంచరత్నములు

శా. సీతేశాసన పాశేశాసన ముఖ్య సీతత్వముం గానగా
లేకన్నన్, మణి మూఢమానసుడ నేలీలం గనుంగొందు? ని
న్నీరితి న్నుతియింపనేరు? కృప నన్నీక్షింపవే? నానమ
స్కారంబుల్ గయిగొందు? రత్నగిరివాసా! నభ్యనారాయణా!

మ. భవదీయంబగు ద్విరూప మెద విబ్రాజించుగా లేని మా
నవులం గేవల మధ్యమంబు జగతిన్ బ్రత్యక్ష రూపముతో
నవతారించితి రత్నలయమున? నీ వశ్యంతి దీనావనో
త్సవ సంసక్తుడవందు నెన్నదగు గదా! సత్యనారాయణా?

కా. సామాన్యంబగు కొండకాల్వ శుచితా సంపూర్ణ పాపనదీ!
నామం బందెను, ఘోర జంతు తతికిన్ గండాలకు స్పృష్టకున్
దామంబౌ నుకగుట్ట రత్నగిరి నాధాత్రి స్విగాజల్లెకిన్
నీమాహాత్యముబట్టి? యెన్నదగదే? నిన్ సత్యనారాయణా?

మ. కలికాలంబు బలంబు పెంపు నను గంగన్గల్గి నత్కగ్గముల్
పాలియంతేసి స్వధర్మముల్! చెడెడి యీగోకంబు చేకొందు దు
ర్బలాతా వారికి దగ్గ పుణ్య ములభోపాయంబుగా నీవ్రతం
బలరం జేసితిగాదె? రత్నగిరినానా! సత్యనారాయణా?

మీ. శతమాంబు లొసర్చి, నిశ్చల తపశ్పర్యాదులజ్జేర్చి సం
తత దానంబులు సల్పి, నీచముల జెందం జాలంగా లేని కా
శ్యత పుణ్యం బొకటం గడించెదా? నుశ్రద్ధాదుల న్నూడి నీ
వ్రతముం జేసిన యంతమాత్రమున దేవా! సత్యనారాయణా?

—కేతవరపు వేంకటకామ్రె

ఋతు మా ల

[జూలూరి కులశమ్మగారు]

(గతపందికామబంధము)

కానొనంగిన రసరూప ధనము, మౌళి	గైకొనంబూనె తనసొత్తు కరుణమాలి
గైకొనుటకేమి కమలను గనుటకేమి	నవలు లోగుండె నదములు నల్లవారె
చండతరవ ర్తి ప్రచుర మార్తాండమూర్తి	నగసులును దీర్ఘి కలుగూడ నన్నమయ్యె
తాళుగల వేయికరముల దరిమి సాచి.	ఓమధులు పల్కవరెయ్యె వంతోషముగను.

తీర్థపుల్లెను బుగమునే మరల పోయి
అథేలు తొవలై కిలయ నున్నంత
భానుగును రోవవిస్సర ద్వానుకలను
మండి తనచండి కిరణముల్ వల్లుకొన.

వేడివట్టూర్పు గాలిచే పిరిపిరి
మున్ను తొడిగినమెల్ల బుచ్చినిమ్మ
మెండ గాదిది నిప్పేమో యున్నవోగో
అగ్గికిని గాలి నడియ్యె వనమవారు.

వేర్చి మడిగాలి వీచను భీకరగతి
వచ్చె నెద్దడి త్రాగఁగావారికిడు
తొనమాడు అకిట మున్నె గానబడవు
లోకమంతయు వేడివారులఁడందె

భూతజాలము తననచే పొక్కుచుండె
కాల మొకరికి నేరికి గడువలెన
నాన మారుట నైజలెడుగును గాన
మెచ్చుములురునునుచుల్లు మింటవెడలె.

గాలి తొలఁచుచు వల్లన గ్రాలజొచ్చె
పాటుకాటుగ తిరుగులు పడఁగజొచ్చె
అంతలోనక వడగొడు బంతులగతి
పడఁగజొచ్చెనువంతును వధుమల్లె.

మేరఁ జొచ్చిరి కలకల నీపుమీర
కరములొందు కరకలు గానబడవు
వాన ముంచె నై వంటికి తుగ్గు పోయె
నేమి చిత్రమో యనునంత భూమిచల్ల.

బడియ నాన మెండియ్యె కుండిపోత
గాఁగి న్నెడి కాల్యలై గానుపించె
పుడమి గెల్లను మొల్కల బొందె ముగిల
హాలిగురు చాల నంబోష మూవహిల్లె.

అథేలు తలలెత్తి యిండ్లంట బలుకుదుండ
పొలములినమారుముమ్మారు కలియగున్న
విగ్నంబుల బల్లిరి వేడిచి బడిమి
వచ్చువట్టు తివాసులు వరచివట్టు.

గోప్పే చేరులు గట్టిన యువకులగతి
జులకులకు జన్న వనపుల వారలినచ్చె
పల్లకముల వచ్చి రిండ్లకై యాత్రిమాన
భర్తృ సోగిల కెంతయో భాగ్యమ

వొడ్ల నెకసి మహావదుల్ వడివడిగను
వంకనంకుటమై ప్రియవంక కళ్ళి
కొండవాగుల్లు మెండోయ గడియలోన
మాయమైపోయె నార నేరాయలకును.

అంజనాచలమట్టల పాదముల
బుడమిమిడి వర్షించు వానో జనియె
కాదిమిమిడి రాకకై కత్తి మోడు
వివ్వరంగస్థలిన్ పర వైజాగరిని.

తక్కి లేన్బి మాని ప్రవరవక్రియ
వెల్లనమ్యుచ్చ విరువీధి నెల్లనవల
పొడవెడిగములొ వెన్నుల పుట్టె నెన్బ
మెల్ల ధరి కెరగినగతి పిగులవంక.

పింగళి సూరనార్యుడు

1వ ప్రకరణము

[చిలుకూరి నారాయణరావుగారు ఎం. ఏ. ఎల్. టీ]

లోకమున నాకాశ కుసుమ మన
నట్టిదియో యాంధ్రమున ద్వ్యధికావ్య
మన నట్టిదియై యుండ దానిని వాస్తవ
మైన దానిగా నెఱర్చిన సూరనార్యుని
కన్న శ్లాఘాపాత్రుడు వేరొకడుగదా.
కృష్ణామండలములోని పింగళిగ్రామము క
విపూర్వము చిరకాలము నివాసముగటం
బట్టి కవి వంశ నామము పింగళివారన
బడును. పండిత సాంప్రదాయమైన పింగళి
వంశము కృష్ణాగోదావరీ పరిసర ప్రదేశ
ముల వ్యాపించినది. పింగళివాదనరామయ
మంత్రు లీవంశములోనివారలే. వీరందర
కును పింగళి గోంకనామాత్యుడు మూల
పురుషుడు. ఈ క్రింది పద్యమును పింగళి
రామనయంత్రు తండ్రిగొండని దిట్టుచు
ప్రాసెనని యప్పుకవి యుదాహరించెను.

ఉ. పింగళి యేకవక్రపురి

పెత్తెగ నందు వసించుచున్న యా
తంగడిగొండడే బకుండు

తిథ్యము మావప్రలార వాని బా
ధం గడతేర్చెగాదె మును

ధర్మకా తమ్ముడు భీము డిప్పు డీ
యెంగిలి ముచ్చునంపుటకు

సేవ్యుడు వేడుడు భీముడయ్యెనున్!

ఇట్టి పింగళి వంశ వృక్షము నుండి
మన కవిచే నలొక్తున్నైన యొకశాఖ కవి
తంత్రియైన యనురామాత్యునివాడు గాని
యంతకు బూర్వమున గాని విజయనగర
ప్రాంతమున వ్యాపించినది. పింగళి సూర
కవి యమరనచిపు మువ్వన పుత్రులలోను
జ్యేష్ఠుడు. ఈతడు క్రీ. శ. 1500 సంవ
త్సర ప్రాంతమున జనించినట్లుాహించ దగి
యున్నది. ఈతని కాపురము విజయనగ
రముగాని దాని సమీపమున నేరొ గ్రా
మముగాని యై యుండును. ఏది కాపుర
మైనను నీతని తండ్రి విజయనగర ప్రభు
వైన కృష్ణరాయుల కాశ్రితుడై యాతఁ
డొసగిన యగ్రహారము వలన జీవించుచుం
డునట్టి క్రింది పద్యము వలన గానవచ్చు
చున్నది.

క. పుథులకాకీపేతు

ప్రభాసుమణుహారి కృష్ణరాయనమద్ర
ప్రఖితాగ్రహార భోగా

తిథేయ నిజసంతతి వవీతాత్ముంకున్!

సూరకవి యల్లసానపెద్దన మనమ
రాలికి భక్తయైనట్లు జన పరంపరగ వచ్చు
వాడుక గలదు. కాని, పెద్దన వంశవరీకని
యోగి. సూరన యాదువీల నియోగి.

ఇట్టి కాఖాళేద మున్నను గొన్ని ప్రదేశముల సంబంధ బాంధవ్యము లొనర్చుకొను వాడుక కలదు. గావ నీసంగతి నిజమై యుండవచ్చును. పెద్దన మనుచరిత్రమును రచించుకాలమున నిక్కివి ప్రాంతంబు దశలో పూర్వపు వాడుక ప్రకారము గారుడ పురాణము నాంధ్రీకరించి యుండును. పెద్దన నాంధ్రభాషయందు దపిపటకు వాడుక లోనున్న సంస్కృతమునూడి యెద్ది యే నొక పురాణమునుగాని కావ్యమునుగాని తెనుగించు పెద్దనని మాని మొదట మనుచరిత్రమను ప్రబంధమును స్వకల్పరచితో రచియించి యిటీవలి కవులకు నూతనమైన మార్గమును గనపఱచెను. ఆతనికాయూహ శృంగారనైషధమును జూచినపముని లోకోపకారమునకై యుదయించె నని యూహించెనను, పెద్దన గనుంగొనిన మార్గమునకన్న మిగుల సపురూపమైన మార్గమును భాషయందు గనుంగొని యంతకన్న నెక్కుడు ఖ్యాతి నందనెంచి యీ సూరకవి రాఘవసాండవీయ కృతి వారంభించెను. జనుల వాడుకను బట్టి చూడగా రాఘవసాండవీయము పెద్దన జీవించియుండినపుడే ముగింపబడినట్లు కనపడుచున్నది. కృష్ణదేవరాయల యనంతరమునకు గాని రాఘవసాండవీయము పరిసమాప్తి యైనది కాదు. కాబట్టి యీతనిపేరు రాయలవారి యాస్థానమునకు వచ్చియుండలేదు. రాఘవసాండవీయము 1545 సంవత్సర ప్రాంత

మున రచియింపబడియుండును. అంతకు మున్ను రచియింపబడిన గారుడపురాణాదు లేహేతువుచేతనో యిప్పుడు గానరావు.

సూరకవి విజయనగరమున నుండిన కాలముననే యూరువీడు నందియాల మొదలయిన చిన్న సంస్థానముల కధీశులయిన రాజులయొక్క పరిచయమును గావించు కొనియుండును. అత్యులరాజు రామభద్ర కవి రామరాజయ్య యాదు తెనాల రామలింగమును నీతినికి నమకాలీరులు.

కృష్ణరాయల యాస్థానమునగాని తదనంత రాజులయిన విజయనగరాధీశుల యాస్థానమునగాని సూరకవికి బ్రవేశము లేకుండుటకు గారణము లేకపోలేదు. కృష్ణరాయల కాలమున నీనడు గేవల బాలుడుగాకపోయినను నూతనకవి. ఆస్థాన కవులతోపాటు రాజసభ కరుగుచుండినను సంత ప్రసిద్ధి కెక్కినంతటి సామర్థ్య మీతని కప్పటికి గుడిరియుండదు.

అచ్యుతదేవరాయలు విశ్వాభిరుచిగలిగి కవుల నాదరించి కృతుల నందినట్లు గానరాదు. ఒకవేళ నాదరించినను కృష్ణరాయలవలె వారిలో నంత గొప్పిగలిగి యుండలేదు. రామరాజు కాలమున నాంధ్రభాషకు బ్రోత్సహము కృష్ణరాయల కాలమున నంత విశేషముగా లేకపోయినను వచ్యుతదేవరాయల కాలమున

కన్న సభికముగ నుండెను. ఈతని కాలము లోనే తనయున్న క్రొవ్యూరున కడలి గోల కొండనుండి పాటివచ్చి విజయనగరమున జుహమ్మద్ యిబ్రహీమ్‌షా యను మేల్పైద్రభువు శరణు జొచ్చెను. ఈతఁడు దన యన్న యంతరమున గోలకొండ రాజ్యమున కిధిపతియైన పిమ్మట నాంధ్రభాష యుండభిమానము గలవాడై తెనుగు కృతులనంది తెనుగు కవుల నాదరించెను. ఈ హేతువున బట్టి చూడగా రామరాజు కాలమున గొంతపట్టుకు నాంధ్రభాషకు ప్రోత్సాహము గలిగి యుండవలసి యూహింపవచ్చును. ఈతఁడు గృష్ణరాయు నంతటి వైదుష్యమును గలిగి యాంధ్రభాష యుండంతటి యభిరుచిగలవాడు గాకపోవుటంబట్టి యితని ప్రోత్సాహమంత ప్రసిద్ధికెక్కలేదు. ఇదియునుంగాక రామరాజు రామరాజభూషణు నెడ నత్యంతాదరము గలిగి యగ్రగణ్యుం జేయుటచేత కవిరామ భద్రుడు సూరకవి మొదలయిన కవులీర్వా పరులై యాస్థానమునకెడమై యుందును. ఈ హేతువును బట్టియే ద్విజేశ్వరుడైన రామరాజభూషణునితో మచ్చరించి కవిరామ భద్రుడు బన్నిదము చఱచి గెలిచి తన కతని యష్టీణమును నభిలో దక్షిణని చెప్పెను. ఇట్టి వైషమ్యములను బట్టియే కవిరామభద్రాదులు తన కావ్యములను విజయనగరమును విడిచిపోయి యితరరాజులకు కృతుల నొసంగిరి.

మొదటినుండియు సూరకవి స్వభావముచేతనే లోక జ్ఞాతృగల కవియైగాని రా యులవారి యవంతగమున సీతఁడు విచారిం చిచూడగా నేదో గొప్పరాజకీయోద్యోగమున విజయనగరముననుండి వెడలి యుండు వీడు నంద్యాల మొదలయినచోట్ల గుడిరి యుండి ప్రబంధములను రచియించియుండు ను. కాబట్టియే యితఁడు గేవలకవిత్వమూలమున ధనార్జన నొసంగి నవనరము లేగి వాడయి యుండెను. దాని సీక్రిదిపద్యము గొంతపట్టుకు స్థిరపఱచుచున్నది.

ఉ. దక్షతయంతగల్గి విశ

దంబుగ గాంచియే నీమడింఫలా

పేక్షునునంబు గామినిది

యిట్లుగొంకెడ నీకునోల లా

శేషుగభక్తిగీల రచి

యించుట గుప్తమెకాదె శ్రీవిరూ

పాక్షున కంకితంబుగ

శుభార్థము రాఘవపాండవీయమున్

రాఘవపాండవీయము

ఇట్లు రాఘవపాండవీయకృతికి ప్రోత్సాహకర్తయైన యాకువీటు పెడవెంకటాద్రి తన్ను సూర్యి పలికినట్లు సూరకవి తెలియజేసియున్నాడు. అదివఱ క్కాంధ్ర భాషయందు ద్వ్యర్థికావ్య ముపూర్వమై యుండ నట్టి కావ్యరచనయందు ప్రోత్సాహించుచు నీ పెడవెంకటాద్రి ద్రవ్యవహాయము గూడ గావించి గ్రంథపూర్తియైన

పిమ్మటఁ గవి యభిమతి మెరిగి యనేక విధముల సత్కరించి విరూపాక్షస్వామి కంకితము జేయ మనియెను. కాబట్టియే కవి యీక్రింది పద్యము చేత దన విశ్వాసమును దెలియ జేసెను.

గీ. ప్రభువు సత్కారముగామింతదీకునవియు
శ్రీవిరూపాక్ష సేవా విశేషమనియు
సుజనులిందుగుణాంశంబమాతురనియు
జలిపితి నసాధ్యకృతికిట్లు సాహసంబు

రాఘవసాంధవీయము

పై పద్యము వలన గవి గేవల ద్రవ్యాపేక్షగాక భగవద్భక్తి పరాయణుడై భాషోపకార బుద్ధితో నుండెనని తెలియ వచ్చుచున్నది. ఇదియునుంగాక కవివంశమే పండిత సాంప్రదాయమై పితృచేవతాభక్తి పరాయణమై పారమార్థిక చింత గలిగినది. ఈతని తమ్ముడైన యత్రన యనేక పుణ్యస్థలములం దర్చించి యుండందు పిండోదకము లిడి పితృ తర్పణము నొనరించె నని యీక్రింది పద్యము చెప్పుచున్నది.

మ. గయలో గాశి ప్రయాగ శ్రీగిరిని
గంగాద్వార నీలాచలం

జ్ఞయినన్ ద్వారకలోనయోధ్యమధురం
సంస్తుత్య పుణ్యస్థలా
గ్రీయతన్ వెండియుమించునై మిశకురు
క్షేత్రాదులన్ దర్శణ
క్రియచే నాపినతమ్ముడెట్టన యొన
రైస్త్రాడి కాష్టాసమున్

నూరకవి గేవల పితృపూజనైక బుద్ధిచే ప్రభావతీ ప్రద్యమ్నమును దన తండ్రి కంకితము నొనరించెను. కవియొక్క తాకికాను భవమును శాస్త్రముల యందుగల జ్ఞానమును రాఘవసాంధవీయ ప్రభావతీప్రద్యమ్నములం గార్యచిరవహిలోచితములైన యుపాయములం దెల్పు భాగములును నీతియొగ శాస్త్రీయ విషయమై గళాపూర్ణోదయములో నచ్చటచ్చట జొప్పించిన యంశములును దెలియజేయుచున్నవి. కళాపూర్ణోదయమును 1560 సంవత్సర ప్రాంతమునను ప్రభావతీ ప్రద్యమ్నమును 1565 సంవత్సరమునను నీతఁడు రచించి నట్లుఁహించవచ్చును. పిమ్మట నెంతకాలము జీవించి యుండెనో తెలియదు.

పింగళి సూరనార్యుడు

2వ ప్రకరణము

సూరకవి రాఘవపాండవీయమును
రచియింపకమునుపు గరుడపురాణాదులగు
కొన్ని గ్రంథములను రచియించినట్లును గరు
డపురాణము శన్నయాదులచే రచియింప
బడిన భాగతాద్రిగ్రంథమువలె సంస్కృత
మూలగ్రంథమునండి యాంధ్రీకరింపబడి
నది యైనట్లును నిదివఱకే తెలియజేసియు
న్నాను. రంగరాట్టాదమున సూరకవిరచి
యించిన గిరిజాకళ్యాణములోనిదని యీ
క్రిందిపద్యమును దాహరించెను.

క. కోపాటోపంబున ధర

జేపాలకచంద్రముడు మునిశిఖామణులం
ద్రోపించినవాడు దురా

భాషముటాడుచును బోయిరాసమయ
మునఁ.

పెద్దవచే నాంధ్రకావ్య మాతృక
యైన మనుచరిత్ర రచియింపఁబడినపిమ్మట
తదనుసారముగ మొదట నితడు రచియిం
చినది యీ గిరిజాకళ్యాణమై యుండును.
కావ్యరచనయందు పుర్యకవులు దోక్కిన
మార్గములు ద్రోక్కనిచ్చలేనివాడై
ను. ఇటనున్నాడుసంహితాది కృతు

లిపింపొందగా బెక్కొన

దృటవిన్నారము చెప్పనేల యని

పంసుశ్లోకముజేయవం

ఘటనఁ రాఘవపాండవీయకృతి

శక్యంబే రచియింపంగ నె

చ్చటనెవ్వారికి నీకెచ్చెనది

భాషాకావ్యముం జేయగఁ.

అను పద్యమున గారుడ సంహితా
దులయం దొక గొప్పదనముంచక యపూ
ర్వమైన రాఘవపాండవీయమును గొనియా
డి యదివఱకు నాంధ్రమున లేని కథాకల్ప
నగుల కళాపూర్ణోదయమును కృతినొమ్మి
ని వంద్యాలకృష్ణరాజు దన్నడిగినట్లు కళా
పూర్ణోదయావతారికయందు సూరకవి చె
ప్పకొనియున్నాడు. కాబట్టి రాఘవపాం
డవీయమునకు బూర్వము రచియింపఁబడిన
తన గ్రంథములను ప్రచురించుటయం ది
చ్చ లేకుండుటచేత నది యంతరించినట్లు
హించెదను.

ఉ. భీమవ తొల్లి జెప్పెనను

బెద్దలమాటయెకాని యందు మెం

డేమియు నేయెడ న్నిలును

ఔవ్యమ గావ రట్లుండనిమ్ము నా

నామహిత ప్రబంధ రచ

నా ఘనవిశ్రతి నీకుగల్గుటఁ

నామది తద్వయార్థకృతి

నై ప్రణీయుం గలదంచు నెంచెదఁ

రాఘవపాండవీయము

పై పద్యమునఁ జెప్పబడినట్లు పూర్వము భీమనరాఘవపాండవీయమును రచించినట్లు వాడుకయే కాని యిది సూరకవి నాటికే నామావశిష్ట మయినది. లేక యిది మొదట పూర్తికానేలేదేమో. వేములవాడ భీమకవి మొదలు సూరకవి వఱకును ద్వ్యర్థి కావ్యరచనకు బూనుకొనినవారు లేరు. కాబట్టి యిది యిక్కవియం దొక్క యపూర్వ సామర్థ్యము కదా?

శా. రెండర్థములు పద్య మొక్కటియే
నిర్మింపంగ శక్యంబు గా
కుండుకొదగ్గతి కావ్యమెల్ల సగునే
నోపామాయనంజేయదే
పాండిత్యంబున నందునుక దెనుగు
కల్ప బద్ధతంబుండ్రు ద
క్షుం డెవ్వాడిల రామ భారతకథల
జోడింప భాషాకృతి

అను పద్యమున జెప్పబడినట్లు ఛందో నిబంధనలు సంస్కృతమునకన్న నశికమగుటచేత చెనుగుకవిత్వము గప్తము. అట్టి నిబంధనలకు లోబడి నిర్దిష్టములగు రెండ్రాకయములతో బద్యము గూర్చుట గష్టతరము. దానం జేయే కాబోలు సంస్కృతమందే సుబంధుడు దన శ్లేష కావ్యమును గద్యముగా రచించెను. శ్లేష యిందేకాదు; ఏకార్థమందైనను ఛందో నిబంధన వాక్రవాహమునకు నందుక

యాటంకమై యుండును. కాబట్టియే బాగుచును దండియు కల్పనా సరణులయందు వాక్రవాహము గుంటులేకుండ ప్రవహించునని దను కావ్యములయిన కాదంబరిని దశకుమార చరిత్రను గద్యములుగా రచించిరి.

సీ. ఆంధ్రభాషా సంస్కృతాభి భాషాశ్లేష
యొక్కొక్కచోట నొక్కొక్కచోట
నువిభజ్యశ్లేష యొక్కొక్కచోట న
ర్థశ్లేష యొక్కొక్కతఱిని ముఖ్య
గాణవృత్తి శ్లేషఘటన యొక్కొక్కతఱి
సద్భాష్యమువేతెరుగుచు నునికి
శబ్దాన్వయ విభేదసంగతి యొక్కొక్క
తఱి నివి యొక్కొక్కతఱిని రెండు

గీ. మూడుగూడుటయునునముద్వలముగాగ
నాకుదోచినగతిఁ బెక్కుభోక లలర
రామభారతకథలు బర్యాయదృష్టి
జూచు సుమతుల కేర్పడ నాచరింతు.

పై పద్యమునఁ జేర్చినబడినట్లు అనేక విధములచేత సులువు లారసి సులభ శైలితో రెండర్థములు వచ్చునట్లొనరింప సపూర్వ శ్లోఘాసాత్రమై పెద్దన ప్రయత్నమునకన్న నీతని ప్రయత్న మధికతర కష్ట సాధ్యమైన నధికతర జనాదరణీయమును నని నిశ్చయించ వచ్చుచుగాని భాషకాత నిహితు యవకార మీతనిది కాదని నాయభిప్రాయము. భాషకు శ్లేష కవిత్వము వలన క్లిష్టతయు నిర్బంధమును వస్తుంగాని

శ్రమకు దగిన రసము గానరాదు. అట్టి హేతువుచేతనే పెద్దనగాని శిష్యులతని కొమారుని కన్న జమత్కారముగా గవిత్యము జెప్పగలరని విని యాతనిభార్య శిష్యులయొద్ద "నాకొమారుడు భట్టుమూర్తి పాటు స్లేషపద్యము లల్లుకొని బ్రతుక లేక పోలేడ"ని యల్లనమాడెనట. అట్టిమహానీయుడైన సూరకవి యెడ యల్లనమాడుటకాదు. ఈతడు స్లేషకావ్యనిర్మాణమునకు మార్గదర్శియై యెవను నొక్క ద్వర్ధికావ్యమందే స్లేషకు బాటుపడియెంగాని తక్కిన యీతని కవిత్యమం దెచ్చటను స్లేష గానరాదు. ఆస్లేష కావ్యమందైనను నవ్యయక్తిష్టతగాని నునుపు దక్కువగాని నానార్థ నిఘంటూర్ధారమున మిక్కిలి శ్రమపడి సాధించ దగిన యర్థ కావ్యముగాని కానరాదు. ఈతని కావ్యమందైన యర్థసౌలభ్యమును జూచును. అర్థోచితముగ బదములను గాని వాక్యములను గాని పలసినపుడు విడిచి చదువ నేయర్థమున కార్థ మగును.

రాఘవాధ్యక్షము

దశరథుడు మునిపుత్రుం గరి భ్రాంతిం దెగ వేసినపు డనిన మాటలు
కం. ఏనుంగని కరమరయక
బూనితిగాక్కియెడలపొనగునయేయం
గానమె? కాల నియమగతి
తోనావేటమునియుగముద్రుంగించెన్!

భారతార్థము

పాండురాజు మృగమిధున భ్రాంతిని
మునిద్వందమునేసినపు డనిన మాటలు—
క. ఏనుంగని కరమరయక
పూనితిగాక్కియెడలపొనగునయేయన్
గానమె కాల నియమగతి
తోనావేటమునియుగముద్రుంగించెన్!
ప్రథమాశ్వాసము

రాఘవాధ్యక్షము

విశ్వామిత్రుడు రామునిం దన
యజ్ఞావనము నిమిత్తమున దశరథు కడకు
వచ్చునప్పటి కథకట్ట.
చ. మనుజవరుండు నల్ల నకుమం
ఘటియిల్లెడు విఘ్న వాక్రవ
ర్తనలు గురువ్రతున్న విహితం
బులుపేముచు, రామ, యేక్రియన్
నిశవిడనేర్తువంచు గమన
మ్రోగవుంగిటఁజేర్చియంతటన్,
దనయ సువాఁఘడించి తగ
దన్న తదర్థి గృతార్థిగామునిన్!

భారతార్థము

పాండురాజు శాపభయమును వల
కునేయక మాద్రితో సఁభోగించు గథ
కట్ట—
చ. మనుజవరుండు నల్ల నకుమన్
ఘటియిల్లెడు విఘ్న వాక్ర

నర్తనలు గుహప్రయత్న ఫహి
తంబులు సేయుదు, రామ, యేక్రియన్
నిమిషదేవేంద్రులందు గను
నెమ్మిగవుంగిటఃజేర్చి యంతటన్
దన యునువాఁ థ జీవితగ
దశ్చైదకర్ణి గృహార్థుఁగామునిన్
గివిత మాశ్వాసము
రాఘవాథ్యము

రాము డగస్తురైతే వస్త్రముల నందుట
క. విమలఁడు రాజశ్యోత్రము
దమితతపఃశక్తి మహి మహర్షిశక్తృపా
సమవాప్తి నిష్ఠా దివ్యా
ప్రమతిల్లీ సిద్ధిగనిముదంబుదెగదన్.
పాండవాథ్యము

అర్జునుడు పాశుపతాదనాధనముల నందుట
క. విమలఁడు రాజశ్యోత్రము
దమితతపఃశక్తి మహి మహర్షిశక్తృపా
సమవాప్తి నిష్ఠా దివ్యా
ప్రమతిల్లీ సిద్ధిగనిముదంబుదెగదన్.
స్థానీయూశ్వాసము

ద్వ్యర్థిగవిశ్వం దంతములధత్తైలి
వేణింతుతో గావము ద్వ్యర్థిగవిశ్వము
దెరుగున కష్టము. ఇందలి శ్లేషమొసరు
వసుధైత్రాదులందువలె విజ్ఞానార్థమైన
ఖండిశ్లేష కాదు. పూర్వకభాగదర్శనములు
వోకుండ నేర్పఁజేసినవారికి రెండవములను
తెందవలెను. అయినను నీనాళిక యేది
భాగవత కలముల్లు ప్రేమప్రియి మూపించినట్లు

గాక రెండవయములందు జాతులకై శబ్ద
ముల యర్థమును సాహిత్యశ్లేష శ్రవణవిశేష
సూక్ష్మముగ వివేచి దన నేర్పమ గనఁజే
తెను. చూడుడు.

సీ. వృషకన్య కలకనింత నవధ్రువు
కాన్యవిలాస లక్ష్మీనిరైత్ర పూర్ణ
కాంకాభితుల కాంయఁ దప్పుర్య
భవవంచితరు తివ్వలంబు
లేగును శుభముగా భోగానితులు వీర
లీంతి. దగ లతులైరటంచు
లోకరక్షిగావతురాకారి భాగ్యిన్
వివలతేజోవలాస మిదియనుచు

గీ. నృసింహతెంచుమాచె తారాళియత్తు
దారముణి భూవనోద్వల దాశరథులు
మూగలిక వస్త్రహామంగరాగ
వాడునూతుల గమ్ముల వెంతువుగన్లు

ఉ. దీనులఁ బ్రోవగోరుదురు
తిక్రమనశ్శిగుణా వివేకు నం
తానము మ్రావగోరుదురు
దాహుణీ ముగ్ధైకశిక్ష నం
భోనిధిసభ్య భూభరణ
బూగగోరును తత్వయోగ్నతి
మానవనాథ కాంక్షల న
మాన గుహోన్నతగర్భరంగతి.

పై పద్యములనుండి యర్థమున
గావలసిన యేకపదనమానమును తిక్కిన య
ర్థమున నలయు భూమిపదమునకును బద
ముల నొకనొకన బాండుననుచు

యోచింపును. ఆయా యర్థమున వాక్యమును గాని శబ్దమును గాని విడిచి వదిలి నయెడల నేయర్థమున కా యర్థముగను గాని తిలుచుగ బడములకు నా యర్థముల ననుక నననగములేదు. చాలవట్టుకొనినైతి శ్లేష యందుల్లే యుండును. ఈతనికిముందు శ్లేష కావ్య మార్థమున నామమాత్రమగుటం బట్టి భీమన శ్లేష కావ్యము లేదనయుమాహించుట ను. పూర్వబా సరస్వత్యాదుల కా వ్యములేవియు నాకులభించినవికావు కాని వందితాభిప్రాయమును బట్టి రాఘవవాంఛివి యుమానంత ప్రశస్త శ్లేష కావ్యము మన యాంధ్రమున లేదని నిశ్చయించవచ్చును.

ఈతనికి ననుకూలముడయిన రామ రాజభూషణు నంత శ్రమమును శ్లేషకవి త్వమందు మఱియొక్కడు నైకొననరాదు. ఆతఁడును సుప్రసిద్ధుడైన శ్లేషకవి యంట కు ననుచరిత్రయే నిదర్శనము. కావ్యాలంకార సంగ్రహ కర్తృత్వము విషయమై వందీసుల యభిప్రాయము భిన్నముగనుక నది గోడమీద పిల్లివలె యుటుండుగాక. ఈ రామరాజభూషణుడే హరిశ్చంద్ర వగోచాఖ్యాన మమద్యవ్యర్థికావ్యమును గూడ రచించెను. కాని, శ్లేష సూరకనికి లొంగిపల్లు రామరాజభూషణునకు లొంగ లేను. ఇరువురశ్లేష కావ్యములనుబరిశోధించి యూచినయెడల శ్లేష విశ్వమును గామ రాజభూషణునకు వధికముయినను నిక్కవి బుద్ధివలె నక్కవిబుద్ధి శ్లేషమును శబ్ద

గ్రహణప్రావీణ్య మంతి నివర్తనుయినది కాదు. అయినను సాధకాధిక్యముజేత నాతఁడు శ్లేషనాభిమాని కనుగుణముగ నైకొని యేకార్థకావ్యమందును శ్లేషకే చాలువడి యెను. ఏకార్థకావ్యములను బట్టి నూడ నితఁడు శ్లేషకనియైనట్లు కానరాదు. అతఁడు శ్లేషప్రయోగభరితమైన ననుచరిత్రము ను రచించిన పిమ్మట హరిశ్చంద్ర వగోచాఖ్యానమును రచించెను. ఈతఁడు ప్రప్రథముననే శ్లేష కావ్యరచన కారంభించెను. ఇంతయేలే? విహగ్న ప శ్లేషకవిత యీతని నప్రయత్నముగ నణించెను. అది యీతని కతి ప్రయత్నసాధనమున లోబడియెను.

మ. అననీభర్త విమూత నాతనుపతా

కానోక సాప్రేక్షణి

యవిలాసంబు గజేంద్ర మత్ర గమనో

దాకంబు కాశీశ్రవ

ప్రవిచిత్రంబు తయిద్విభాసి రుచియా

తద్యాహినీభూత వై

భవము లోవెలిగాంచుచు జనియెవం

పల్నేటిక వీటిక.

ననుచరిత్రము

చ. సకల విశేషశోధనకు

జాలిన యూననబాగవత్ర నా

భకుల వతంసవత్సమ ప్ర

భావతి నోహితకంటకంబు తా

వకనుగు నూపు నావము ప్ర

నిర్భీకరాగతబర్హానాన వ

త్యక్తావస్థుర్తి వాసుకృత

మంతయు నేమనుచున్నానుట.

గీ. నీకు నామీదగలయట్టి నెయ్యియను మ
హాదరము నీవు పనిచిన హాసించెప్పు
నాస్యోగో నెనవిత నాట్యపరిగ
మును నుభవించునేడుక ఘనము నాకు.

క. ననునెల్లొనుగునశ్వం

బునునెయ్యి పిమ్మచి త్తయినెన్నోగ నే
నెనరింతు నేటి తిమి నీ

మనమున నెంతయునిజకొనినొన్నింటిదగన్.

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

ఏ కార్థకావ్యమందైనయభయలక్షే
మలునునారయును. రామరాజభూషణుడు
జాలమట్టుకు కబ్బలేషయందు పలవాటు
పడియున్నాడు. సూరికవి శ్లేషం దెచ్చు
టకు సుఖవెట్లును నట్లే కడంగును. ఏ కార్థ
కావ్యమందైనయట్టి శ్లేషం దెచ్చుట సూర
కవి ప్రయత్నించినట్లే కనపడును. కేవలము
కబ్బలేషమీద రెండుగర్థములు దెచ్చుట
యెప్పుడయినను జిక్కుగాని సులభముకా
దు. కబ్బలేషయందలవాటు విశేషముగ
నుండుటచేత ద్వ్యర్థికావ్యమందు రామ
రాజభూషణుని పాకము సూరికవి దాని
కన్న కఠినముగ నుండును చూచును;

ఉ. అక్షగదావిపర్థన క

రావ్యయట్టుదకాకయంచు న

త్యక్త యశోభమాన వచ

నాకలనా పరితాపృ భూతియై

శిక్షిత వాజిరత్నగధ

సి ధుగ కోటులతో నొనంగె ని

శ్వక్షితి నైభవం బతని

శ క్తిపరాధవ ముద్ర గాంచుచున్.

హాశ్చంద్రాలోపాఖ్యానము

సంవత్సరము దైవము శ్రేష్ఠావనక

మున దగుదగ పరముల విరుపుననే రెం

డగములూ జూపుట సుఖపు గాని విశేష

నానార్థవచములచే జూపుట సుఖపుగాదు.

నైషధమున నల పరముగను నింద్ర పర

ముగను జెప్పుబడిన శ్లోకమును చూచుడు.

సేనాచరీభవనిభావన దానవారి

వాసేన యవ్యవసతా సురభీ రణాశ్రీః

ఏయింద్రుని రణలక్ష్మి సేనయందు

సంచరించుచున్న గజాననుని యొక్కయు

దానవారియగు విష్ణునియొక్కయు నునికి

చేత నసురలకు భయంకరముగచున్నదో,

ఏనలుపయొక్క రణలక్ష్మి సేనయం

దు గ్రుమ్మరు విభములయొక్క ముఖముల

యందైన మదజలముయొక్క యునికిచేత

పరిమళముగలదగుచున్నదో

పోనిండు. ఏ కార్థకావ్యమందైన

శ్లేషకేమి? హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము

నందలి యీ క్రింది పద్యములను విశ్

కింపును.

సీ. అతడు విశ్రుతబలుండై చక్రవర్తుల

యందాడివిరుక్తుడై యతనులక్ష్మి

వెలరి యాత్మశ్రీశక్తులు నమయవినిద్ర
శాత్రపౌత్రాదులము గ్రహంకు నంద
న వతింప మగుదు దిగ్భవతి నంతరికిని
జయశోభరమలీన నాంద్ర గంధ
సారనద్రుచిగాగ నవరించు దనరస
జ్ఞానాతివాక్ విద్యా సరూడి

గీ. కంగిగుంజాత పరిణామా మనువునతిది
యరిది ఈ నైస దన కల్లాపని బు
వీక భాగ్యక తిలకుడై వెలయుజేసె
ధరనుధానధురాత్ముడా ధన్యుకులము.

క. పలుపగతురగముల మహా
బలచిత్రప్రాణిదాలి బహుచక్ర శ్రీ
వెలయు మహా కిభునగు డా
బలియుకదనగొడుగునిడబాపుచునడరన్.

క. క్షితిభక్తుమారుడు లో
హితుడనివినిల్లి చప్రస్థానయంబునసం
తత మదమ నను జనాదర
మతిసాంద్రముగాబహుశ్రుతానందితుడై

మొదటిపద్యమున “సాధనాధురా
త్ముడా ధన్యుకులము వెలయుజేసె ననుచో
ట పారిశ్చంద్రాద్ధమున జ = లెప్పయైవ,
ధామ = తేజస్సముక్క ధురా = భార
ముగల ఆస్తి = దేహముగలవాడు అనగా
సూర్యుడు ఆధర్వకులమున = హాశ్చం
ద్రుని కులమును వెలయుజేసెను” అని
యును నశార్థమున సుధా = అన్యుము
చేత, మధుర మనోహరమైన, ఆస్తి =
దేహముగలవాడు, అనగా చంద్రుడు ట

ధన్యుకులము = విలువకులమును వెలయు
జేసెను” అనియును సంయులము నవిధిం
చెను. సూరస సూర్యచంద్ర కులములను
జేషించిన పద్యమును జూచు.

ఆ. మె కాంతితోడనూడ గానబట్టుడం
తేనియూమవస్త పూనియన్న
మాకుమారుప్రాపుగోకార్పేనేమనీ
దైవప్రాప్తి మహానుభానుకులుడ
ఈప్రకార మీయెడనెకాదు. ఉభ

యుల కావ్యములనుండి మనేక స్తలముల
దారితన్యుముల గనపర్చుచున్న గాని ప్ర
స్తుతము గ్రంథనిస్తాభిది నానంతరివిమించి
రామరాజభూషణులకన్న పూరనాత్యనకు
ద్వర్ధికావ్యరచనయందు సుఖ వెక్కువని
చెప్పుచు ప్రస్తుతాంశము నందికొనియెడం
గాక. ముత్యము ముంగు నివరించిన నీస
పద్యమున రామరాజభూషణుడు త్రిశంకు
నందన వశించుచు వను హరిశ్చంద్రార్ధ
ముసందలి వాతమును నశార్థమున ద్రిశంకు
నండ నని మూర్ఛిసం గాని యర్ధవమన్వయ
ముకాదు. రెండవపద్యమున మోక్షయర్థము
న హుచకతుగ గముల నను వాతమును
పలుపగతురగముల నని మూర్ఛిసంగాని య
ర్థములు నమన్వయించవు. మూడవపద్య
మున నశార్థమున దము యంతిదమునకు
నగ్రజయై యుండ దమా వసుజముని యర్ధ
మును నమన్వయించెనని చెప్పు. సూర
కవి యంతిమట్టుకు స్వేచ్ఛా శైవరేడు.

కథను నంజ్జేంపించెంగాని కథాక్రమమును
బ్రేరేడు. సూరకవి కావ్యమందొక యర్థ
మున పాతమున రెండవవానికన్న నెక్కడ
నో యొక్కొక చోట త్వరభేదముండును
గాని వర్ణభేదమెచ్చటను గానరాదు.

కా. వేయుండెప్పె నెరీటు మూనివర ప

ద్యుత్తంబుచే నేదిటం
జేయవ్రాదు పితృగృహ మోక్షమునుత
త్రికక వర్షాప్తిక
ధీయుక్తికదగునెందు ప్రోవి గల
దేనిక వేదేనన్ చేవర

న్యాసంబొప్ప ఘటింపు నాకుపలులు
వ్యాపాతన్ వర్తిలన్.

రాఘవపాండవీయము

ఇందు దేవరన్యాసం బనుచో నొక
యర్థమున దేవాన్ న్యాసంబొప్ప ననియు
రెండవయర్థమున దేవరన్యాసంబొప్ప నని
యు నించుకన్వయభేదముగా నర్థముల నను
వ్యయించుటకు వర్తింపవలసివచ్చినది. పాతి
యు నచ్చటచ్చట నొక యర్థమునగల సిద్ధ
ఖండానున్వాయము గాని సాధ్యఖండానున్వా
యముగాని రెండవయర్థమున దొలంగుచుం
డును. అందుగ నొక యర్థమునగల రేఫ
ము రెండవయర్థమున అకారముగా మా
యటయుం గలదు.

క. నేమయమన గుర్వక్య

ధ్వానుల క్షోభోరవీర తరుబాణకదం
బామితవర్ణము దుస్త

మైమొసెద ద్రవభేద్యుడై యెనిగెండున్
రాఘవపాండవీయము

ఇందొక యర్థమున సాధువు గాని
విశ్రమము మాత్రము గానవచ్చుచున్నది.
ఇట్టి స్వల్పశ్లేచ్ఛలనుమాత్రము గడు నరు
దుగ గైకొనియెను. కథ నెంతినంజ్జేపించి
నను ప్రక్రమభంగము గాని రామాయణ
భారతములకు విరుద్ధములైన కథాంశము
లు గాని యందు గానరావు హరిశ్చంద్ర
వగాపాఖ్యానములో నర్థములను నవిర్ధిం
చుటకునై చూదిగ్రంథములకు విరుద్ధము
లైన కథాంశములు గ్రోత్తగ గల్పింపఁబడి
నవి. ఈతందు గథానందస్థియను లేకమైన
దప్పక సులభశైలిలో రెండర్థములు నను
యగా వచ్చునట్లు వ్రాసెను. అతఁడర్థ
సమర్థనకైయతివికన్న నధికస్వాతంత్ర్యముం
గైకొనియు వికలి యంతఃసభువుగా శ్లేషం
ప్రతిపాదించ లేకపోయెను.

ఇదియునుగాక సూరకవి భారతరా
మాయణకథలలో వచ్చువారి నాచుములను
బద్ధముల నెంతిసుభువుగ నుభయకథలకు
ను నందఱోచితముగ నిమిషించెనో రామ
రాజభాషణు డెంతశ్రమతో హరిశ్చంద్ర
నలకథల వచ్చు పురుషనామముల జేర్చి
యర్థములననువ్వయనఁచెనో విలంబింపుడు.
క. భాకాంతునున్నవలు గడు

జేనుదు నామూచిత బుధ రచితభరతుం
గైక మహావీర్యా

స్తోమవిసదృశసమాఖ్యసుతుగనియాలరెన్

రాఘవసాంధవీయము

చ. అనయము తద్విరోధమున

సాచిత్యధర్మ సహజీయమున

త్యనియతి శైవ్య కుండు విలు

భాఃశిలోపల సమ్మహతుని జా

వనగుణశాంతితో రుచిర

వర్ణ్య సినర్గమునః ప్రసాదుడై

తనరెను వానిమంత్రవిధి

దక్ష మునిన్ భజయించితేతగున్.

రాఘవసాంధవీయము

క. క్షితి భర్త కుమారుడు లో

సాతుదనిపిసిల్లిచగ్గహృదయంబుననం

తతముదమునను జనాదర

మరిసాంద్రముగాటపాశ్రుతానందితుడై

హరిశ్చంద్ర సలోపాఖ్యానము

క. యతులొక కొందరు దమలో

జతకూడి తలంప నందు సౌంకుల గురు

స్థితి మనుముని రాజినుపం

వతులమహాస్థూర్ణిదగలుభావముబలైన్.

హరిశ్చంద్ర సలోపాఖ్యానము

సూరకవి యపలంబించిన సుశువుల

స్థియు రామరాజభూషణుడును శ్లేషయం

దు నవలంబించలేకపోలేరు. కాని శబ్ద

శ్లేషయందును శబ్దాడంబరమందును మిగు

ల నలవాటును నభిరూపమును గలవాడ

గుటచేత రామరాజభూషణు డేర్పడిన

చార్మిప్రత్యాశయమునకును నించుక చు

ట్టుగనుండును; చూడుడు:—

గీ. ఈకంఠే నక్షమత్వ సమాకులతహృ

దద్యగాధివ శ్రాధివమునిజాగ్రహంబు

దక్షముగ నవిమతసాధి యల్కమించి

కలిక శభదృశ్యతరుణి మగిందఃబూనె

హరిశ్చంద్ర సలోపాఖ్యానము

ఇందు వశిష్టసకు బర్యాయమయిన

శబ్దముని దూకుడు: శుభములందు జూ

డదగిన స్త్రీయొక్క భర్తయని యర్థముచ్చ

డు శుభదృశ్యతరుణి మగిందు. పై పద్య

మూలకు ముండలివద్యమున బృహస్పతికి

వశిష్టసకును వర్ధమానిచ్చునూటల నాలో

కింపును సౌరకులగును స్థితిను మునిరాజు.

సూరకవి ముప్పాటగునదిగో చూశియూల

కింతమట్టుగ నెచ్చటకోకాని కానరాదు.

మణియు రామరాజభూషణుడు

హరిశ్చంద్రార్థమున మొదటిపద్యమున లో

హితాశ్వపని యర్థహవచ్చటకు బద్యము

న లోహితుడని ప్రయోగించెను. నిర్దిష్ట

నామవాచకము (Propernoun) దట

స్థించినపుడు సాధారణముగ నాడుకపేరునె

యువయోగించవలెను. కుంభశిష్టాడనుట

కు గుంభపనినయేమి యుక్తముగనుండును.

కవిప్రయోగసాంప్రదాయములైన దశకం

తును పక్షిరథంబు మొదలయిన పర్యాయ

నామములను నామనిర్దేశముక మారయిన

విదపవాడనగు. ఇంతమట్టుకు విచారించియే

కొంచెముచిక్కమునను గాళిదాసు దేవగిరికి

శ్లో: "నిచ్చైవ్యశ్యశ్యుజిమి

మోదేవ పూర్వాగిరితే"

యని ప్రయోగించెను.

ఇంతయున్నకు విచారణ యేకార్థకా
వ్యమందే కాని ద్వ్యర్థియం దవసరము
లేదని గాఢాశయావలంబున మోచిరి
ను. సూరకవి దవగు జ్ఞేషయంగుగల నులు
లను బట్టి

ఒకకథ విషయమెలాటి వే

తొకకథపై దృష్టిపడిన నొక యర్థమునో

వసపోవు గావ నేకా

ర్థకావ్యమెట్లు వివదగునొకటొకట.

అని తానర్థహానిముసకు మార్గ
ముగ గవపటిచెను అతడు చెప్పినట్లేయే
యర్థమున కావ్యము మోచించినపుడు
తి పద్యమును నేకార్థకావ్య మట్లెయగును.

అంధ్రీకృత పుష్ప బాణ విలాసము

[కీ. శే. చంపూరి మూర్తిరాజుగారు వి. ఏ]

(గతపంచ కావ్యబంధము)

చ. కందు బె వవ్వలించె వజరంబున గల్వలు రెంటి నుండియున్
* విశద సుమూర్తి కావళులు వెల్లడ; తెల్లయె హేనువల్లియున్
భృశము నోడకుట్ట నమీపకఁ గ్రొవ్వరి దండలెండ నీ
దృశ కకునాళి నామ గమనేచ్చ నికృంతితిమయ్యె మిత్రమా.

కా. దూతీ నీనయనోష్ణుల ద్వయముకంఠంజెందె సత్వంతమున్
స్థీరంబయ్యె సుముక్త శోభనుదుటన్ స్వేదాంబు చిందుచ్చటన్
జాతంబయ్యె వగర్పు లక్కటకటా నాయాజ్ఞ రేయెండలో
యాతాయాత వృధాశ్రమన్ బడలితీ వత్సంత కాంతాశృతీ.

చ. సారస కాయయైన శశి బాలగఁ గల్వల ఇంటనుండి వే

* జారెడు స్వర్ణ మూర్తికపు గంపాతి వెల్లని హేనువల్లియున్
సారస శోక పంగతిని బాలగఁ గండిన క్రాంత దండలున్
జాతంబయ్యె కాకమన కాంఠుల వెల్లను మిత్ర రత్నమా.

- ద. చీకటివసికుంకి పద్మశాంబక జ్యోతి చాన ఎంటదా
నొక మృదులాంగి కాంతుని వియోగభరంబు వహింపులేక పా
వక కణజాల కప్పు వవల్లవశయ్యను మర్తు కావయై
యకట వసించుచున్నది మర న్న వనంతమునందు జూడుమీ.
- చ. శీకమృదువాద నిష్ఠురత పెల్లగుపున్నమచంద్రు వేంద్ర పుం
క్షిక మక దక్షిణానిలుని తీవ్రత యన్నియుఁ గాంత సంత కాం
భికమున కంఠబూని బ్రయత్నించుచునుండిగోళ్లు మయ్యె చా
నికిని దృఢాది చాల నవిన్నిత యున్నద వాస్తవికతవల్.
- చ. కనులను నీరు పెట్టుకుము కాటుకీతగు కరంగిపోయెడు
బనుకు వేడి యూర్పులను వాడును నూతన కంఠమాలికల్
తనువునఁ బూరి సొంపు చెడు దల్పమునన్ బడి దొర్ల బోతు మీం
కను గడువంగి లేదు తటి కాంతుని రాకకుఁ జింత నొందక.
- చ. నకల జనన విభ్రమ నిశాకరవక్త యొకడు చా నభి
* నికరము మధ్య దూతీకు నేపునఁ గన్బెనుసంజ్ఞబల్కు నెం
చి కనులవేగఁ గాటుకేడి చెల్వఁగ బూగు వయోధాంబులక
రకవాగు రత్నహారముల నంగుగ గప్పె దొరంగు కొంగునక .
- చ. అంబుజ కాంతి మద్దిమఁ గదాననముక మఱిబింబశోభ చా
జరింప నేము మోపరుచి సాక్షేమ సారస కుట్టుల వ్రభా
వంబుఁ గుచంబు లంటు తిమి; వామకుఁ గోకనదంపు లక్ష్మీ హ
స్తయులు వట్టిమూష మగి సకృతి యంఘ్రుబుబ్బు భక్తితో.
- చ. నేను వచించినాయను నీవొనరించితీ దూతిమేలు; లో
కానఁ బరోపకారతః గానఁగ రాజిక నీవమాన లో
దాన మదర్శమేగి కడు శ్రాన్తి బొందితి పక్కటా శ్రమం
బూనక పుణ్యుల్ దొరక బోలుమకో భవివెందు నేనియొక.

(సశేషము)

- చ. నకల జనన విభ్రమ నిశాకరవక్త యొకడు చా నభి
* జనములవద్ద కన్నబోను సంజ్ఞల దూతీకాత్మ చెల్వక
గమలము కేగ గాటుకేడి గాటముగాఁ బయితిబ్బు నున్నలక
బొనునను రత్నహారముల బొట్టుగ గప్పె దొరంగు కొంగునక .

పుండగా ఆహ్వానము ట్టులొచ్చుది. అదివం
 ఘట్టచీర ముట్టుకుని ఆఘట్టచీర కట్టుకుని
 వచ్చి స్వామిగొండ యెక్కి తిరుగా దిగివ
 న్నూపుండగా హించాలా మీదపడి రక్తం
 కట్టుకుని మూర్ఛ పోయింది. తా వచ్చి
 పొయ్యేవాడు యేమి అని అడిగితే యీ
 విత్తాంతం యీవత్తు చెప్పిందిగమ్మ. నల్లు
 రు సీపాపం నీకే తగిలింది. అని అిన్న
 రు. యీ నమూనానం పడింది కార్యము
 క్రిందవత్తునం వైశాఖమాసంలోను—యీ
 స్తలానుకు వుత్సవం ఫాల్గుణ శు ౧౩లు—
 ఆపుత్సవాన్ని గోదావరిదగ్గరకుంచి ప్రజ
 లు వస్తారు. వెయిన్ని యింన్నరు రూపా
 యాల పరియంతం స్వామివారికి యిచ్చి
 సడబ్బునుగానివల్ల జమ అవుతుంది. అ
 న్నేమింది మందిగంధపుచెక్కలు తెస్తే
 ఆచెక్కలు సాలుతమాముమ్మ గడుస్తుంది.
 అప్పుడు అయ్యే పుగ్గిరం యింతనివాయ
 ను. అక్కడికివచ్చే వస్తువులు—

గొబ్బరి వక్కలు తమలపాకులు
 అద్దాలు వగయరా కనస్సులు యీవత్తు
 వస్తుంది. ఆచో—వనతివాడికెలుతో కూ
 డా జరుగుతూవున్నది. యీజమింహారు
 డు పూసపాటి పెడవిజయరామరాజుగారికి
 బహు యిష్టమగు వుండేవాడు. అన్కా
 వల్లిజమింహారుడు నల్ల నల్లనుండు పాయ
 రాయుడు వీరు జ్ఞాతులు గనుక ఆయన
 పించిన తా శ్రీలు నఖచిన్నవాణ్ని పెం
 పని పెట్టుకునివున్నాడు. ఆనమయ
 ఫగాయ నరదారుడు ముశేబుశి
 ముమ్మ వీరు బాబ్బిలిమీద దండు
 నడకలు అయినప్పుడు రామభద్ర
 రామభద్రాదుల పిలువించి దండు

యెత్తుమంటే ఆయన అన్నమాటలు—
 అన్కావల్లి సమస్తానం ఆడవాండ్రను సా
 ధించి నాకు యిస్తే వస్తాను గాని లేకుం
 టు రానన గమ్మ విజయరామరాజు ఆ
 శ్రీలను పిలుపించి మేము బాబ్బిలినుంచి
 రాగానే మీ నమస్తానం మీకు యిమ్మా
 పున్నాను. యీ సమయంలో మీరు నా
 లుదినములు మాత్రం దూరంగా వుంటేనే
 కాని అనుమలంకాదు. అని అన్నాడు
 గమ్మ ఆమాటకు శ్రీలు చాలా దుఖపడి
 మొఘపాకకోటలో పోయి దిగినారు. తా
 వమస్తానం వీరి ఆధీనమామె గమ్మ రాజు
 గారు వీరూ కూడా ముశేబుశీ కూడా బా
 బ్బిలిమీదికి పోయినంతలో విజయరామ
 రాజుగా రని తొండ పావయ్య పొడిచి
 వేళ్ళి తా రామభద్రపాయక రాయణిం
 గారు అన్కావల్లి ప్రవేశించి రాజాంగం
 చేసుకుంటూ ఆనందరాజుగారిదగ్గర దివా
 నగిరి చేస్తూ మూడునలవత్సరములు వ్రే
 న్నారు. తా ఆనందరాజుగారు రాజమ
 హేంద్రంలో పోయి వెమ్మ శీతారామ
 రాజుగారికిన్ని యాయవకు నడిపడకుండా
 పుండి యింతలో చైనగిరి పొందె గమ్మ
 యింతని కొమారుడు రాజా రామభద్ర అల
 పాయకరాయుడు మూడునలవత్సరములు
 రాజాంగం చేశినాడు. శీతారామరాజు
 యింతని శ్రీ మన్న వోధక నాగుబాము
 ను వేలాడగట్టి హోమం చేయించి తం
 పించి తా వీరి సమస్తానం యీవత్తు తన
 పరం చేస్తున్నాడు. యీ నత్యవంతు
 వర్గంలో అరిప్పక అనే గ్రామంలో నం
 మకు గలిపివడి.

కయఫియ్యతుతాలా కే అన్కాపల్లినర్కారు కళింగ

యీ అన్కాపల్లినంధనాధిపతి నల్ల
మందు వాయకగాయుడు అతని చెరియలు
యేమంటే—భోగేశ్వరస్వామి యితన్ని
ప్రత్యక్షం. యితణ్ణి ననాబులుగాని పూస
పాటివారు గాని యుద్ధానికి మద్దతురంసుని
ఖబరువంపిస్తే ధేరాలు యివతల వేయించి
స్వామివారు యివట్టి శేలపు యిస్తారో
నాట్టి ప్రమాణం కూచీచేశేదిగాని అది
పరియంతరం వెళ్ళేదిలేదు—యితనిభోజన
పు సొగసు యేమంటే—పగలు నిద్దర.
అహారం పావుశేరు పంచదారానున్న శేరు
పెరుగుకూడా కల్పి పుచ్చుకునేది. పగటి
అహారం యిది. రాత్రి భోజనాన్ని కూ
చుకంటే అప్పుడు మామి య్యతుయావత్తూ
విచారస్తూ ప్రసంగాలు చేస్తూ వుండేది.
అసమయంలో తనవద్దికి వచ్చిన గ్రహస్తు
లను బంధువులను మీయింట్లో యేమికూర
చేసినారని అడిగి వారు చెప్పినప్రకారం
కూరలు వండివుంటే సరే. లేనిపక్షాన
అనస్తువలెప్పించి అప్పుడు వండించి వచవం
అయ్యే పరియంతరం భోజనందగ్గిర కూ
ర్చుండి వుండి పుచ్చుకునేది. అది పుచ్చు
కునేటప్పట్టి—యింతలో యెవరుఅయి
నా వచ్చి మిరియొక వింతకూరగాని మూం
సంగాని చెప్పిలే అప్పుడు వండుమని అంత

పరియంతరం మామి య్యతు చేస్తూ భోజ
నం చేస్తూ వుండేది. యీదొవ్వన రాత్రి
మూడు ర్భూములు పరియంతరం భోజనం
చేస్తూ లేచేవర్కు తెల్లవారవచ్చును.
అప్పుడు నల్లమందువేస్తుని తిరుగా పడు
కుంటే మూడు ర్భూములుకు లేచేది. యిం
తనిద్రమైకంను వుండి పనివచ్చినప్పుడు
తనశరీరం తాను యర్గడు. బహు ధర్మపరి
పాలనం చేశేవాడు. ఆస్తలంలో నియ్యో
గులు నైదికులు వేపాల మొదలు కొని
యింకా అస్తాదశవనపు ప్రజలు బహు
సుఖపడేవారు. యీజమీదాగుట్ని రెండు
వేల ఘంజ కొల్పేది. మహారాష్ట్రలు చే
శంలోకి వచ్చినప్పుడు విజయరామరాజు
వడ్డాదితాలాకాలో తుమ్మలపాల అనే
గ్రామందగ్గిర వారిచాత తగిలి ప్రయాన
సదుతూ వుంటే ఆమద్దతున యీ పాయ్కు
రాయనింగారు యేనూట్టి బోయంబం
ట్రోతులను యేనూట్టి తెలగాలను పెం
టనే తీస్తునిపోయి మహారాష్ట్రలతో
యిద్దంచేసి రాజుగాని విడిపించుకుని వ
నాడు. అటువంటి శూరుడు. యీ
పోయినవెనుక యీసమస్తానంకు
లేనందున వీరికి జ్ఞాతిఅయిన నా
రాజుభద్రపాయ్క రాయనింగారు

త్రమానె కృష్ణవత్తె అమావాస్యసామ
వాసరె భరణీపక్షత్ర కిమస్తున్ను కరణ
పుత్రరాయణె సంక్రాంతౌవ్యతిపాతనిమిత్తై
మూల్యపర్వణి అధికగ్రాస గృహిత సమయే
సర్పయాగం కరోతి॥ వసవానె పత్నీచ
హస్తమధ్యే కంఠినీ సాతవి గోసహస్ర
ముఖ్య గౌతమ గ్రామాత్॥ బ్రాహ్మణః
కంఠపదశాత్యా గౌతమగోత్రః గోవింద
పటపథానః కనకశాకః॥ శ్రీసుత్యగోత్రః
నారాయణదీక్షుః॥ చెతుమ్మతె నానాగోత్ర
భ్యాద్వాత్రిశ త్సహస్ర బ్రాహ్మణ నక్ష
యాగపూజా గమయే మంత్రా

ణం కరోతి॥ చక్రవర్తి మెచ్చి
పంచాంగవసాయం ఛత్రముఖాసన బలద
గద్దగి లంకడంకనండ ఖండన నాడవెట్టి
గుడి సుఖం ఆప్తభోగతేజ సామ్య గౌతమ
గ్రామాత్॥ తస్మేధ్యే ప్రవిష్టం నాడబలి
పుస్తబలి చిన్నహారక రాణం మారుతిరలగరి
సునుగోమతోగరగుంజ ఆలూరుబాచిక్కిన
సాల్లీ చంపనూరు ఏవం ద్వాదశిగ్రామాత్॥
సర్వార్థ సస్య సహారణ్య భారాదత్రపూ
ర్వకం దత్తం తస్య గ్రామస్య కీమాంత
రాయేణకథం ఈశాన్యదిశిమిగౌతమగ్రామ
దంబంనయూరు సాలెయూరి త్రిసంధిశీమే
సంచరిత్రాత్ర పంకమసుధ్యే దక్షిణమరణ
కై గౌతమగ్రామదసాలె యూరుద్వీశీమే
అంబుగోళతదా పశ్చిమగౌతమగ్రామద
సాలె యూరు ద్వీశీమేత్రం ప్రాపితభా

దక్షిణగౌతమ గ్రామానకు సాలెయూరు
ద్వీశీమే పుష్పం గుడ్డె విరజాజటాక తిథా
దక్షిణం గౌతమగ్రామానకు సాలెయూరు
ద్వీశీమే త్రాత్రం ప్రాప్తి తథా దక్షిణగ్రామ
ఆత్మేయ గౌతమగ్రామానకు సాలెయూరు
కండ్ల పురం త్రిసంధిశీమా పుభయగిరిమ
ధ్యే వ్యామన గొండితథా పశ్చిమమన
లోకె గౌతమగ్రామానకు కండ్ల పురానకు
ద్వీశీమా కడపదకోళతథా పశ్చిమగౌత
మగ్రామానకు కండ్ల పురానకు ద్వీశీమా
సంచరి త్రాత్రం ప్రాప్తి తథా పశ్చిమం గౌ
తమగ్రామానకు కండ్ల పురానకు మలెయం
దురు త్రిసంధిశీమా కగాలమరడి తథా
పశ్చిమగౌతమగ్రామానకు మలెయందురు
అంధాసురదత్రి సంధిశీమా అవణిత్రా
త్రం ప్రాప్తి తథాపశ్చిమం గౌతమగ్రా
మానకు కండ్ల పురానకు తేయందురు
త్రిసంధిశీమా కగాలమరడి తథా పశ్చిమ
గౌతమగ్రామానకు మలెయందురు అం
ధాసురదత్రిసంధిశీమా అవణిత్రోత్రం ప్రా
ప్తితథా పశ్చిమగ్రామ నైగుడిగౌతమగ్రా
మానకు అంధామర వోసగుండ గ్రామా
నకు త్రిసంధిశీమా అవణిచడియ త్రాత్రసం
గమ తథాపుత్రర మవలోకె గౌతమగ్రా
మానకు హొసుగుండానకు ద్వీశీమా
త్రోత్రం ప్రాప్తితథా పుత్రకౌతమ గ్రా
మానకు హొసుగుండానకు నిడదవ
జిత్రిసంధిశీమా పుభయగిడ్డె తథాపుత్రం

Reg. NO. M.

1885

ప్రకటన

మేలైన మజిలిన్లు

ఎండకాలమునకు శ్రీకాకుళంవజిలిన్లు వాడుదు. తాను 12 గజములు. శిల్ప-వంటిది. దొరలు మిక్కిలి ప్రేమతో వాడుదురు. 6 కమీజులగును. రు 7—8—0 లు మాత్రం. తయారు కమీజులు డబ్బు రు 17—0—0 లు. శాంపిలు కమీజులు మూడు రు 4—8—0 లు. సీమకసులములవంటి శ్రీకాకుళం పువ్వరాగములు 14 రాళ్ళు శెట్టు రు 10—0—0 లు. 72 పలుకలు కట్టించినవి. డిటో క్రొత్త కెంపులు రోజారంగు 7 క్యారెలు రు 3—8—0 లు.

A. S. M. CHETTY,

Chicacole.

ఆంధ్ర సర్వస్వ కార్యాలయమున వెలకుదొరకు

గ్రంథములు

పూరపాటివారి వంశచక్ర వెల రు 0—19—0 లు.

ప్రాచీనకావ్యములు (ELLIOTCOLLECTIONS) మొదటిభాగము

రు 0—12—0 లు.

ఆనందము, దాంపత్యము, ఖము కోరనివా రెవరు?

డాక్టరు సర్టిఫికేటు

“మనోబంధు” మాత్రమే పేరుగా అవి ప్రంప్రయములే (ఇండియన్ టెల్యుముగల) వారి అద్భుతముగా ప్రత్యేక గుణము కనుగొనినది. ఇట్టి అమూల్యవస్తువును కనిపెట్టిన మిమ్మల్నివందించుచున్నాను. డాక్టర్ డబ్. యచ్. గార్ల యం. డి. హెచ్. యచ్. పి. బి. సి. యచ్. ఆర్. హెచ్. యచ్. (సినిమాల్ & స్టూడెంట్స్ ఇన్స్టిట్యూషన్ లంచెను.

పరవబంద

సంసారసుఖమునకు

వివేకములందు పేరునాంకి రాజులచేత 6 డబ్బుల చేతన వాసుభమమ్మ గొప్ప బౌద్ధము. ఎంత బలహీనులైనను ముఠల వైదము 1 మాత్ర పరావహోవునపుడు నేరించి పాలుత్రాగిన రెండు కంబులలో అప్పుకొనిగా వగలులకు శిల్పకళి పాపాసుపు ముగధవింపకే ముట్టుకుందు జయభేరి మ్రోగినది. ఇతి శివుడు నీయు మూత్రముగాను స్వప్నముగాను పరిపూర్ణుడు, జన్మోద్రితు ధీరశక్త్యము, కామ్య జనులులును, కలనోపి, నిష్కర్మకర్తయును శీఘ్రస్థైర్యము మున్నగునది తక్షణము నిలిపివేయును. ముఖతః సమాన వత్తరంకశ్చైవ సోలగి 10 సంవత్సరములందును సంతోషించుట. సగా యోగియును కాపాడి శ్రీని గానాదినయతు మానవులు గోసుపుల పేషీంసుగో ఆరతిసాగ్ని ముగధమిత దీనికి మించిన ముందు తేమ లెక్క లేవన్ని మోగ్యతావత్తములంది 2. 2లహీనులగు శ్రీని కుసుమవ్యాసలకును - పరిచే నును. పెద్దపీసా 3—0—0 చిక్కిననా 1—8—0 ఎలాకు తె అంకదౌగ్యముగలవాను సెప్టాన్తైలము వాకిన లింగమునకు బంధించును. పెద్దపీసా 1—0—0 చిక్కిననా ము—0—0 తపాలచార్జీ 0—6—0

చందనామృతము--సెగరోగములకు వజ్రాయుధము

కాంత్యాది గురభ్యా ముత్తగ్ల కలిగిన అగ్నినిధియులయున నెలలు మాత్రవాళముందు క్రిందచుండుట గుణము పోటు పెట్టేదీనిను కామల మున్నుల సుబర్యోగముల 21 కంటలులో అగ్నియను. 3 పూటలుగా చాల మోద అగ్నికౌవును వాసుభమమ్మగా పూర్తిగా నివారణచును మైత్రావకముతాతలంచే 0—0—0 ఇతిరమంతులు నాడిరిగావును అనగా 21ది వాడియారును. నమ్మకమైనందును వాసుభమమ్మగాదియోపాదుడు.

రతిరంజన్ గారడె

అశోక—స్త్రీలపాలిటిరంజని

ఈ గుండు పూర్వం నవాయులు మహాగాయలు అమల భాగ్యంబుల గాను వాడేయారు ఎక్కువకామో లోకులు కలిగించి ముఖ్యకళిని వాల్మీకిగ్లు 20 పూగములును అనధవింపకే ముందు దీనినూప్రతి కలనోపి వాసుభమమ్మ 20—0—0 గలిగినాగ్ని—0—0 కలనోపి గుండులు అప్రంప్రయముల పోషింపున్న వాగును వైద పూకగావాకిన తుంగారముల ముగధవింపకే యును. సీసా 3—0—0

అన్నిచోట్ల నమ్మకమైన యేబాట్లు కావలెను.

అమృతరత్నాకరము, 45 బందరువీధి, మద్రాసు.

